

egyház történetben egyaránt. Érdeemes volna ezt a kutatást kiterjeszteni az egész Kárpát-medencére, így teljes képet kaphatnánk Kálvin műveinek megoszlásáról és olvasóiról. Ugyanakkor más

reformátorok műveinek feldolgozásával összehasonlító képet kaphatnánk a reformáció irodalmának magyar recepciójáról.

Gordán Edina

Forráskiadvány az elfelejtett Vécseyekről

A szatmári Vécseyek a 19-20. században. A kötetet szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta Zsoldos Ildikó. Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza 2011. 460. old.

Közép-Európa, ezen belül a történelmi Magyarország 19–20. századi történetében a történészek eltérő véleményétől, ízlésétől függetlenül rendkívül fontos szerepet játszik az a társadalmi csoport, amelyet leegyszerűsítve arisztokrácia gyűjtőfogalommal látunk el. Persze ez az elit nem egységes, gyakran változik a történelmi múlt nagysága, ragyogása, ezzel együtt befolyási lehetősége is az adott korban.

Zsoldos Ildikó a mentalitástörténelem azon különleges fajtájával foglalkozik, amelynek kutatási központjában célzottan a magyarországi arisztokrata-családok állnak, ezen belül jelen esetben a szatmári Vécseyek. Ahogy a szerző fogalmaz: „...ennek az uralkodóhoz hű családnak a példáján keresztül megvilágítani az arisztokrácia 19–20. századi társasági életét, a főúri familiák házasságok révén való összefonódását, világnézetét, a szűkebb és tágabb családon belüli kapcsolati hálóikat, gondolkodásmódjukat, értékrendjüket, az országos és lokális politikáról való vélekedésüket, szórakozási lehetőségeiket”.

Az 1692-ben bárói rangra emelt Vécsey család szatmári ágáról a magyar történettudomány idáig viszonylag keveset tudott, pedig ez az országos politikában is jelen lévő mágnáscsalád a történelmi Szatmár vármegye második legtekintélyesebb familiájának számított a „hosszú” 19. században. A magyarországi történészek elsőként Kiss András történész-levéltárosnak a X. Szabolcs-Szatmár-Bereg Levéltári Évkönyvben megjelent, A Kolozsvári Állami Levéltár Szatmár vármegyére vonatkozó iratai című tanulmányából tájékozódhattak a család sárközújlaki archívumának sorsáról. A második világháború

végéig a szatmári Vécseyek uradalmi központjában őrzött, 1944 utolsó hónapjaiban szétdőlt iratok az Erdélyi Múzeum Egyesület levéltármentési akciója révén kerültek letétként az annak keretében működő levéltárba. 1950-ben a Román Akadémia Kolozsvári Könyvtárába szállították, majd az 1971-es levéltári törvény, illetve annak 1974-es módosítása értelmében kerültek a dokumentumok jelenlegi helyükre, a Kolozs Megyei Állami Levéltárba (Arhivele Naționale Direcția Județeană Cluj). Zsoldos Ildikó elsősorban ebben az iratanyagban végzett alapos kutatómunkája eredményeként állította össze opuszát.

A kizárólag leveleket tartalmazó forráskiadvány bevezető tanulmányának – melyben a szerző Vécsey József (1829-1902) családtörténetét mutatja be – primer forrásbázisát a családi archívumban fellelhető korrespondencia, naplók, gazdasági iratok, végrendeletek, nekrológok, iskolai értesítők és egyéb dokumentumok alkotják. A munka nagy érdeme a történelmi ív megrajzolása, amelynek korszakhatárai 1848 és 1944 közé tehetőek. Ez a közel száz esztendő a magyar történelem sorsdöntő, napjainkra is kiható időszaka. Így a család történetének főbb állomásait össze lehet vetni Magyarország történetének máig kiható eseményeivel. A Habsburg-házhoz sok szállal kiható Vécsey József az 1848-49-es forradalom és szabadságharc eseményeiben nem vállalt szerepet, viszont az osztrák haditengerészet tiszthelyetteseként, majd tisztjeként részt vett Velence ostromában. Politikai pályáját a Felirati Párt elképzelései motiválták, míg magánéletét Dessewffy Blanka grófnővel (az újkonzervatív Dessewffy Emil lányával) kötött

házassága. Négy leányt és három fiút neveltek fel. A szerző helyesen nagy gondot fordított a gyermekek neveltetésére, tanulmányaira, többek között az idegen nyelvek elsajátítására. A 19. század érdekes, viszonylag nyugodt arisztokrata családtörténetét megszakította Trianon, amely a Vécsey család birtokainak nagy részét Románia és Csehszlovákia határai mögé helyezte át.

Zsoldos Ildikó a közlésmódról korrekttájékoztaást nyújt, a modern nyelvi formulát ötvözi archaizmusokkal. A leveleket a mai helyesírás szabályai szerint közölte. A ma érvényben lévő helyesírás szabályait alkalmazta a nagy és kisbetűk, a rövid és hosszú magánhangzók, illetve mássalhangzók használatában, a szavak egybe- és különírásában, valamint a személy- és településnevek megjelenítésében. Egyes meghonosodott idegen szavak írásmódját modernizálta. A korhűség kedvéért az archaizmusokat meghagyta, azért, hogy megőrizze a levélírók stílusának a korra jellemző sajátosságait. Mivel a központozásra sok esetben nem figyeltek a levélírók, a könnyebb olvashatóság, értelmezhetőség és élvezetőség kedvéért az indokolatlanul hosszú mondatokat vesszővel, szükség esetén ponttal tagolta. A levelek magyarázatot igénylő részeire a lábjegyzetben, illetve szövegek közötti szögletes zárójelben adott felvilágosítást. A tollhibákat kijavította.

A leveleket a válogatás után a szerkesztő báró Vécsey József családjának létszámából adódóan kilenc nagyobb blokkba rendezte. Elsőként a családfő, majd felesége üzenetváltásait olvashatjuk, melyekből megtudjuk, hogy a közéleti szereplésben igen aktív báró inkább csak távolból gondoskodó családapának és férjnek bizonyult. Hol politikai teendői miatt, hol birtokainak ellenőrzésére hivatkozva hagyta magára feleségét, aki sokat gyötrődött az egyedüllétől. Szentimentális

leveleiben hosszasan fejtegette házastársa utáni vágyódását. A rendkívül családcentrikus Blanka grófnő mindezek ellenére kitaró társnak bizonyult, mindig biztos háttérrel nyújtva politikus férjének. A magányos feleséget valamelyest kompenzálták a gyermekek, akik számára boldog, harmonikus légkört igyekezett teremteni.

A harmadik blokkban a legidősebb fiú, az apja által katonai pályára vezényelt Vécsey László (1866–1924) levelezésébe nyerünk betekintést. Ezt követően a család „fekete bárányának”, Miklósnak, majd a legkisebb fűtestvér, az egyházi hivatást választó József Aurél (1883–1958) korrespondenciájába olvashatunk bele. Ezután következnek a lánytestvérek. Először Vécsey Eszter (1863–1951), majd a Mária Valéria főhercegnő udvarhölgyeként tevékenykedő Mária (1864–1928), aztán Paulina (1871–1931) és családjának levelei, végül a familia legkiegyensúlyozottabb egyéniségének, az első világháború alatt oroszországi hadifogolytáborokat látogató Magdának (1873–1960) az üzenetváltásai. A kötetet fotóalbum zárja.

Zsoldos Ildikó kitűnő stílusban megírt, számos történész által nem ismert részletekre kiterjedő bevezető tanulmánya, valamint a válogatott források publikálása jelentős hiánypótló munka a magyar és külföldi történeti irodalomban. Értékes tudományos mű, amely méltán tarthat igényt a 19–20. századi Magyarország történetével foglalkozó történésztársadalom figyelmére. A forráskiadványról – melyet Velkey Ferenc, a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetének egyetemi docense mutatott be – Egyed Ákos akadémikus is elismerően nyilatkozott. Ugyanakkor élvezettel forgathatják azok is, akik bár nem szakmabeliek, de érdeklődést tanúsítanak a hagyományos magyar arisztokrácia életmódja iránt.

Czövek István

Contents

Mihai Kovács: „Semper meliora prospiciuntur et utiliora attenduntur”.	
Political and Social Relationships of Peter Monoszló Bishop of Transylvania	1
Norbert C. Tóth: Debate about the Proclamation of the Crusade.	
General Assembly in March 1514	14
Emőke Gálfi: Gyulafehérvár (Alba Iulia) at the End of the Middle Ages	27
András Szabó: Unitarians, Calvinists and Jesuits in Alba Iulia, 1557-1588.....	42
Petra Mátyás-Rausch: The Leading Political and Economic Groups	
in Nagybánya Baia Mare (1569-1581)	51
Zsolt Bogdándi: The Judicial Terms in the Principality of Transylvania (1556-1600)	64
Tamás Fejér: A Formulary from the End of the 16 th Century	84
Klára Jakó: About the Hungarian Scribes or Voievod Mihai of Wallachia	113
Béla Vilmos Mihalik: The Way of the Iszlay de Iszló Family into the Class of Primores	128
László Pakó: The Thirtieth Customs Register of Kolozsvár (Cluj) from 1631	145
Zoltán Péter Bagi: Siege or Blockade, Siege and Blockade.	
To the History of the Reconquer of Várad (Oradea).....	178
Éva Zay: Residences of Aristocrats in the 19 th Century Kolozsvár (Cluj, Klausenburg)	190
Károly Veress: The Problem of Interdisciplinarity	198

Review

Hegyi Géza: Salt Mining as a Key Factor of the Urban Development.....	207
Edina Gordán: Calvin-Editions in the Early Modern Transylvania.....	210
István Czövek: Source-Book about the forgotten Vécsey Family.....	212

Cuprins

Kovács Mihai: „Semper meliora prospiciuntur et utiliora attenduntur” Relațiile sociale și politice ale episcopului Transilvaniei Petru din neamul Monoszló	1
C. Tóth Norbert: Discuții privind proclamarea cruciadei. Dieta din martie 1514	14
Gálfi Emőke: Alba Iulia la finele Evului Mediu	27
Szabó András: Antitrinitarieni, calviniști și iezuiți la Alba Iulia, 1557-1588	42
Mátyás-Rausch Petra: Elita politică și economică a orașului Baia Mare între anii 1569-1581	51
Bogdándi Zsolt: Termenele de judecată octavale în Principatul Transilvaniei (1556-1600)	64
Fejér Tamás: Un stilionar de la sfârșitul secolului 16	84
Jakó Klára: Secretarii pentru limba maghiară în cancelaria lui Mihai Viteazul	113
Mihalik Béla Vilmos: Drumul parcurs de familia Iszlay de Iszló (Isla) către pătura frunțașilor secui	128
Pakó László: Registru tridecimal din Cluj din anul 1631	145
Bagi Zoltán Péter: Asediu sau blocadă. Istoria recuceririi cetății Oradiei de sub ocupația turcească	178
Zay Éva: Două reședințe de aristocrați în centrul Clujului, construite în secolul 19.....	190
Veress Károly: Problema interdisciplinarității	198

Recenzii

Hegyí Géza: Exploatarea sării ca factor al urbanizării	207
Gordán Edina: Ediții în Transilvania din operele lui Calvin în epoca modernă timpurie	210
Czövek István: Documente din secolele 19-20 despre o familie uitată: familia Vécsey din Satu Mare	212

Tartalom

Kovács Mihai: „Semper meliora prospiciuntur et utiliora attenduntur”.	
Monoszló nb. Péter erdélyi püspök társadalmi és politikai kapcsolatai	1
C. Tóth Norbert: Vita a keresztes hadjárat kihirdetéséről.	
Országgyűlés 1514 márciusában	14
Gálfi Emőke: Gyulafehérvár a középkor végén	27
Szabó András: Antitrinitáriusok, reformátusok és jezsuiták Gyulafehérvárott, 1557–1588	42
Mátyás-Rausch Petra: A városvezető és gazdasági elit összetétele Nagybányán	
1569 és 1581 között.....	51
Bogdándi Zsolt: A fejedelemség kori törvénykezési szakaszokról (1556–1600)	64
Fejér Tamás: Kancelláriai formuláskönyv a 16. század végétől	84
Jakó Klára: Mihály vajda magyar secretariusairól.....	113
Mihalik Béla Vilmos: Az iszlói Iszlay család útja a primori rétegbe	128
Pakó László: Kolozsvári harmincadjegyzék 1631-ből	145
Bagi Zoltán Péter: Ostrom vagy blokád, ostrom és blokád.	
Várad visszavételének történetéhez.....	178
Zay Éva: Főúri otthonok a 19. században Kolozsváron	190
Veress Károly: Az interdiszciplinaritás problémája	198

Szemle

Hegy Géza: Sóbányászat mint városfenntartó tényező.....	207
Gordán Edina: Kálvin-kiadások a kora újkori Erdélyben	210
Czövek István: Forráskiadvány az elfelejtett Vécseyekről	212

